

2. Савченко Г.В. Аспект страноведення на продвинутому етапі навчання як засіб інтенсифікації навчального процесу // Страноведення і лінгвострановедення в викладанні іноземної мови: Тезиси докл. наук. конф. МГІМО / Галина Васильевна Савченко – М.: МГІМО, 1990. – 110 с.

*О.М.Славопас, асистент,
Кременецький
гуманітарно-педагогічний
інститут ім. Тараса
Шевченка*

ЗАГАЛЬНІ ДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКЛАДАННЯ РУЧНИХ ЖІНОЧИХ РОБІТ В НАРОДНИХ ШКОЛАХ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті проаналізовано загальні дидактичні засади викладання ручних жіночих робіт в народних школах Західної України на початку ХХ століття. Зосереджено увагу на загальних дидактичних принципах навчання та їх реалізації на заняттях ручних жіночих робіт.

Ключові слова: дидактичні принципи, ручні жіночі роботи, народна школа.

В статье проанализированы общие дидактические основы преподавания ручных женских работ в народных школах Западной Украины в начале XX века. Сосредоточено внимание на общих дидактических принципах обучения и их реализации на занятиях ручных женских работ.

Ключевые слова: дидактические принципы, ручные женские работы, народная школа.

In the article the general didactic principles of teaching of woman handworks at folk school of Western Ukraine at the beginning of XX age are analysed. Attention is concentrated on general didactic principles of teaching and their realization on lessons of woman handworks.

Key words: didactic principles, woman handworks, folk school.

Огляд історико-педагогічної літератури свідчить, що ідея трудового виховання дітей має свій початок у тій добі, коли люди почали об'єднуватись в сім'ї, а потім у групи для полегшення свого існування в боротьбі з зовнішніми умовами, коли праця та турбота про життя вимагали пристосування людей до даної місцевості та побудову таких економічних і соціальних умов, які сприяли б осілому способу життя даного колективу. Сім'я виховувала молоде покоління в

напрямку трудової дисципліни, яке було б здатне в майбутньому підтримувати існування своїх дітей.

Буде доречним процитувати видатного вченого ХХ століття Я. Чепігу: «Трудовий принцип перейшов безпосередньо й у школу, в освіту, але сама ідея трудової школи й організації освіти на своєму принципі більш-менш виразно з'явився тільки в початку ХVІІ ст., коли Ян Амос Коменський випустив у світ свою «Велику Дидактику».

Перші школи ставили своєю ціллю підготувати дітей до майбутньої професії шляхом здобування потрібних ремісничих звичок та ремісничої зручності. Праця в них являлась засобом до набуття вузько-професійних знань, для досить обмеженої практичної цілі: «виховати здібних, діяльних і працьовитих підданців», або «гарних і працьовитих робітників», як вимагала того промисловість. Сі вузько утилітарні вимоги тяглися на просторі мало не двох століть, і тільки в останні часи (1920) сей погляд починає зникати і цілі освіти набірають тої широти й повноти, яку виголосили геніальні педагоги Руссо й Песталоці» [1].

Мета статті полягає в аналізі загальних дидактичних принципів викладання ручних жіночих робіт в народних школах Західної України на початку ХХ століття.

Серед обов'язкових предметів, які вивчались в народних школах Західної України на початку ХХ століття, були ручні жіночі роботи [2].

Як учити – питання складне, а ще складніше втілити його в життя. Майже до середини ХІХ століття на заняттях ручних жіночих робіт діти набували механічних навиків у роботі, не усвідомлюючи прийомів виконання дій, у результаті чого не досягали самостійності, тобто навчання було цілком механічним. Лише згодом вчителі усвідомили, що при викладанні цієї науки в школі, передусім слід враховувати вихідні вимоги до процесу навчання, тобто принципи навчання, які впливають із закономірностей його ефективної організації. Вчителі усвідомили, що правило: «Вчи і вчи, вчи твердіше – потім зрозумієш, що вчиш» – більше не діяло.

Викладаючи науку ручних жіночих робіт, вчителі дотримувались основних дидактичних принципів, а саме:

1. Відомості, які подаються учням, мають бути достовірними.

Для реалізації цього принципу вчитель повинен:

- бути сам впевненим у достовірності даних (для цього необхідна була спеціальна освіта, безперервна праця над собою й старання підготовка до заняття);
- відмовитись від викладу сумнівних фактів;
- уникати перебільшень і таких повідомлень, що припускали кілька тлумачень;
- уміти переконувати учнів.

2. Навчання слід здійснювати до набування учнями міцних знань.

Це вдавалось тільки тоді, коли в учнів знання переходили в уміння. Міцність знань досягалась спонуканням і підтримкою інтересу дітей.

3. Навчальний матеріал подавати послідовно.

Вчитель мав враховувати особливості розвитку учнів, при викладанні будь-якої теми він не мав забігати вперед чи відставати, не вкладаючись в час, що відводився на вивчення даної теми: в першому випадку матеріал буде незрозумілим для учнів, в другому – відсутність інтересу до навчання. Нова тема викладалась за принципом – спочатку висвітлювався легший матеріал, що сприяло усвідомленню в подальшому більш складнішого.

4. Врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів.

Необхідно було спочатку дослідити інтелектуальні сили учнів – ознайомитись із знаннями й розумовими здібностями учнів, відповідно яким вибирались форми і методи навчання.

5. Навчання максимально має бути наочним.

Нові поняття, які засвоювались під час навчання, набувались або безпосереднім сприйманням предметів, що вивчались, або ж утворюючи нові уявлення.

У той час розрізняли два види наочності: зовнішню і внутрішню. До першої відносили демонстрування речей, до другої – використання життєвого досвіду, щоб утворити в свідомості учня нові уявлення й поняття [3].

Взагалі цінність наочності полягала в тому, що:

- вона сприяла більшому розвитку інтелектуальних сил та вмінь спостерігати;
- краще засвоювався навчальний матеріал;
- у короткий термін вдавалось більше викласти й більше вивчити.

Для реалізації даного принципу на занятті вчителька готувала таку наочність, як:

- для вишивальних (хрестикових) робіт - канву, зразки літер і цифр на таблиці великого і малого формату;
- для в'язання гачком - великий кістяний гачок, червону грубу пряжу з шерсті, в'язальні зразки;
- для робіт на спицях - грубі дерев'яні спиці, шпагат, раму на підставці для робіт на спицях, з поясненням лицевих і виворотних петель, зразки для практичних робіт учениць, навчальні таблиці з рисунком панчіх і детальним їх поясненням, зразки панчіх, ажурні зразки;
- для шиття - раму для шиття на підставці з сіткою шнуровою, грубу голку, грубу кольорову пряжу, латочки з зразками швів, моделі всіх речей, які передбачались навчальним планом;
- для штопання і латання - латочку з заштопаним місцем і латкою;
- для крою - настінний стенд з зразками-крою та паперові моделі крою різних святкових вбрань;
- для вивчення товарознавства – матеріал небіленого полотна, прядиво, нитки, тканину, вовняну, бавовняну та інші матерії, половина яких були наклеєні на картоні, з написами (назва, ширина, ціна і т. п.) [4].

6. Навчальний матеріал необхідно подавати за принципом - від конкретного до абстрактного, від відомого до невідомого, від простого до складного, від близького до далекого.

Вчителеві слід було визначити в новому матеріалі зв'язок з відомим і від цього відштовхуватись для засвоєння нових знань. Для цього слід було спершу встановити, що просте, а що складне для учнів, що вони знають і як це розуміють. В процесі навчання використовувались мислительні операції (аналіз, синтез, індукція, дедукція).

7. Навчання треба організовувати так, щоб матеріал засвоювався свідомо, а знання були ґрунтовними.

Найгірше було, коли дитина механічно завчала поданий матеріал без достатнього розуміння. Звичайно, що існували деякі поняття, які необхідно було вивчити, але не допускалось несвідоме, механічне завчання.

8. В основі навчання має бути головна засада: вміння використовувати набуті знання на практиці.

9. Навчання слід проводити так, щоб воно різнобічно впливало на інтелектуальні сили учнів, розвивало в них і розум, і волю.

10. Навчання має збуджувати зацікавленість і охоту до роботи.

Підбір питань, які б зацікавлювали дітей, самостійна робота, формування навиків працювати, вміле керівництво роботою учнів гарантували успіх реалізації даного принципу [3].

Як результат, під кінець року дівчата вміли виконувати всі роботи, передбаченні навчальним планом, цілком самостійно, не потребуючи нічийої допомоги чи підказки, а це означає, що досягалась основна мета вивчення даного курсу: засвоєння знань і формування вмінь у дівчат щодо виконання «найзвичніших» і найпотрібніших в повсякденному житті жіночих робіт.

Пройшли століття, а загальні принципи навчання в школі не змінились. Сьогодні на уроках трудового навчання вчитель дотримується та реалізує ті ж принципи навчання, що й 100 років тому на заняттях ручних жіночих робіт: принцип науковості, принцип систематичності й послідовності, принцип доступності, принцип зв'язку навчання з життям, принцип свідомості й активності, принцип наочності та ін. Адже не дарма говорять: «Все нове – добре забуте старе».

Список використаних джерел

1. Чепіга Я. Трудовий принцип і метод / Я. Чепіга. – К: Всеукраїнське учительське видавничє товариство, 1920. – 24 с.
2. Plany naukowe szkoly wydzialowej meskiej i szcol wydzialowych zenskich 3- 5- 6- klasowych. Wydna rasadzie ustawy szkolnej z.d. 23 maja 1895. – Lwow: Nakladem c. k. rady szkolnej krajowej, 1896. – 48 s.
3. Шумило Г. Методика навчання в зимовій сільсько-господарській школі / Г.Шумило. – [К.]: Державне видавництво України, 1928. – 67 с.
4. Plany naukowe dla szcol ludowych pospolitych wraz z instrukcyą. – Lwow: Nakladem c. k. rady szkolnej krajowej, 1911. – 366 s.